

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 2 maj 1905, kl. 2,30 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändrade bestämmelser rörande borgmästarval.

Till konstitutionsutskottet har blifvit öfverlämnad en inom Första Kammaren af herr *W. Ewerlöf* afgifven motion, n:o 36, hvare motionären hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag dels till sådan ändring i § 31 regeringsformen, att städernas till deltagande i riksdagsmannaval berättigade invånares befogenhet att till borgmästartjänster föreslå trenne behörige män måtte upphöra, dels ock till de bestämmelser i öfrigt, som i sammanhang därmed må anses nödiga för fastställandet af den ordning, i hvilken borgmästare i stad skall af Kungl. Maj:t utses.

Såsom skäl för denna hemställan har af motionären anförts följande:

»I de moderna staterna har man i de flesta fall fäst en synnerlig vikt vid den dömande myndighetens särskiljande från den verkställande och lagstiftande makten, åtminstone i den riktning, att representanterna för den dömande myndigheten skulle, såvidt möjligt, göras oberoende af skiftningarna inom statsmaktens öfriga båda områden. Vikten häraf insågs jämväl af 1809 års lagstiftare i Sverige och fick sitt uttryck i rege-

ringsformens 36 §, där bland annat stadgas, att de som bekläda domare-ämbeten, så högre som lägre, icke kunna, utan medelst rannsaking och dom, ifrån sina innehafvande sysslor af Konungen afsättas, ej heller utan efter egna ansökningar till andra tjänster befordras eller flyttas.

I ett annat hänseende åter, nämligen i fråga om vissa domares tillsättande, synes grundlagen icke hafva på ett lika lyckligt sätt värnat om ofvan antydda princip. Jag syftar härmed på stadgandet i 31 § rege-ringsformen, att städernas till deltagande i riksdagsmannaval berättigade invånare skola äga att till borgmästartjänster föreslå tre behörige män, af hvilka Konungen äger utnämna en.

Det inses lätt, att med detta stadgande två särskilda intressen skolat tillgodoses. Å ena sidan har lagstiftaren velat, såvidt möjligt, fasthålla principen om Konungens rätt att utnämna domare, men å andra sidan har han ansett sig icke kunna utan vidare beröfva städerna deras gamla privilegium att själfva få utse sina ämbets- och tjänstemän.

Erfarenheten har emellertid visat, att hänsynstagandet till två så mot-satta principer icke kunnat ske, utan att den ena vunnit herraväldet på den andras bekostnad. Högsta verkställande maktens valrätt har i själfva verket i en mängd fall eluderats på det sätt, att majoriteten af valmän å förslaget uppsatt den de velat gynna, men därifrån uteslutit andra mera meriterade sökande, så att något val mellan de tre å förslaget uppförda strängt taget ej kunnat äga rum.

Att saken så kommit helt på sned, är ej underligt, då lagstiftaren faktiskt lagt utnämningrätten i händerna på en valmanskår, som i stort sedt icke kan antagas vara i besittning af den speciella sakkunskap, som är nödig för att bedöma vederbörande valkandidats skicklighet såsom jurist och ämbetsman. Sådan sakkunskap står emellertid i största möj-liga omfattning till verkställande maktens förfogande, hvadan alla skäl tala för att Kungl. Maj:t blifver ensam bestämmande vid borgmästar-tjänsternas tillsättande, liksom han är det i fråga om tillsättandet af domare å landsbygden.

Den invändningen, att städernas borgmästare äfven hafva administra-tiv befattning, särskildt med städernas drätsel, torde efter utvecklingen af den kommunala själfstyrelsen i enlighet med 1862 års kommunallagar icke äga synnerlig betydelse. Den historiskt rättsliga synpunkten af hän-syn till städernas privilegier, som gjorde sig gällande vid själfva öfver-gången till det nya statskicket, torde numera icke heller hafva någon

betydelse, ja de djupare tänkande af städernas invånare själfva skola utan tvifvel gärna vara med om en reform i nu åsyftade hänseendet.»

I 1809 års regeringsform bibehölls den städernas borgerskap redan förut tillerkända och genom Kungl. Maj:ts försäkran den 23 februari 1789 bekräftade rättigheten att till borgmästartjänster föreslå behörige män, af hvilka Konungen ägde utnämna en. Vid 1862—63 års riksdag utsträcktes denna rätt till öfriga till deltagande i riksdagsmannaval inom borgarståndet berättigade invånare och öfvergick vid det nya representationsskickets antagande till städernas samtliga invånare, hvilka äro berättigade att deltaga i riksdagsmannaval.

Grunden till städernas befogenhet att, på sätt som nämnts, medverka vid val af borgmästare är att söka däri, att borgmästaren och rådmännen, på samma gång de såsom rådstufvurätt handhafva den dömande myndigheten inom staden, i egenskap af magistrat från äldre tider utgjorde stadens styrelse och utsågos af städernas menigheter. I och med den kommunala själfstyrelsens införande och utveckling samt förändringar i öfrigt i städernas samhälleliga förhållanden hafva visserligen åtskilliga af de administrativa åligganden, som förut tillkommit magistraten, öfverflyttats på rent kommunala myndigheter. Emellertid äger ännu magistraten, hvori borgmästaren är själfskrifven ordförande, ett icke ringa inflytande jämväl på de kommunala angelägenheternas skötande. Den verksamhet, som magistraten i sådant hänseende utöfvar och som, bland annat, består i upprättande af röstlängd, ledning af allmän rådstuga, och beredning af de ärenden, som där skola förekomma, befogenhet att genom en sin medlem deltaga i stadsfullmäktiges öfverläggningar, rätt till initiativ hos kommunens beslutande myndighet samt inseendet öfver alla af stadskommunen tillsatta styrelser, är enligt utskottets förmenande af den vikt, att det väl kan anses befogadt, att stadsinvånarnes mening om, hvilka personer må anses för borgmästaruppdraget mest lämpliga, bör vid platsens tillsättande få göra sig hörd. Äfven om, på sätt motionären antydt, missbruk någon gång förekommit vid upprättande af förslag till borgmästartjänst, hvarigenom fordran på största möjliga skicklighet och erfarenhet i domarvärf icke kunnat vid utnämningen behörigen tillgodoses, torde sådant endast i undantagsfall hafva ägt rum. Städerna synas nu alltmer sträfva efter att genom beviljande af tillräckliga löneförmåner såväl i allmänhet försäkra sig om dugande

krafter inom sin jurisdiktion och förvaltning, som ock särskildt erhålla lämpliga personer att bekläda borgmästarplatser. Därest utnämningrätten till borgmästare, med upphäfvande af städernas förslagsrätt, lades i Konungens hand, skulle detta dels helt naturligt försvaga stadskommunernas intresse att göra ekonomiska uppoffringar för rådstufvurätt och magistrat och dels lätt kunna medföra, att anspråk uppkomme därpå, att statsverket borde öfvertaga dessa institutioners bekostande.

Skulle det emellertid visa sig, att särskilda åtgärder för att tillföra rådstufvurätterna ökad juridisk kompetens befundes nödiga, torde detta mål kunna vinnas genom skärpande af bestämmelserna rörande deras kvalifikationer, som må å borgmästarförslag uppföras, liksom ock genom särskilda stadganden om rådstufvurätternas sammansättning i öfrigt.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 maj 1905.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Herr *Gustaf Axel Berg* har anhållit om anteckning å utlåtandet därom, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
